

1. SÖZLEŞME ÖNCESİ DEĞERLENDİRME

1.1. Talep Alınması

ENPARK'a mail, telefon vb. gelen tüm teklif talepleri için fiyat teklifi verilmeden önce sorumlu müdür tarafından tesis yetkilisinden izleme planını talep edilir.

ENPARK yetki kapsamında olup olmadığı, tesis kategorisi, doğrulama işi için yapılan başvuru kapsamında işletmenin/tesisin coğrafi konumu, işin zamanlaması, gerekli adam-gün sayısı vb. hususlar **"Rp.05 Sözleşme Öncesi Yetkinlik ve Tarafsızlık Bağımsızlık Analizi ile** değerlendirilir.

ENPARK yetki kapsamında olmayan iş için teklif verilmez ve teklif verilemeyeceği tesis ile iletişime geçilerek ifade edilir.

ENPARK yetki kapsamı içinde kalan işlerde üst yönetim için bağımsızlık, tarafsızlık ve çıkar çatışması kontrolü gerçekleştirilir.

1.2. Teklif Aşaması

Yapılacak işin fiyatlandırması, Sera Gazı Emisyon Raporlarının Doğrulanması Ve Doğrulayıcı Kuruluşların Akreditasyonu Tebliği'ne göre stratejik analiz, asgari doğrulama süresi, ek süre ihtiyacı dikkate alınarak yapılır.

Teklifimiz, Fr.10 Sera Gazı Doğrulama Fiyat Teklifi ve Sözleşme ile müşteriye yönlendirilir. Müşteri tarafından onaylanması halinde sözleşme aşamasında geçerli.

1.3. Doğrulama Ekibi Oluşturulması ve Personel Değerlendirilmesi

Firmamız nesnellliğini, bağımsızlığını ve tarafsızlığını koruyacak şekilde yapılanmış ve doğrulama işlemlerini yürütecek bir bağımsız birim kurmak zorundadır. Doğrulama faaliyetleri sadece bu birim tarafından yürütülür.

ENPARK doğrulama ekibi çalışanları Fr.06 Doğrulama Ekibi Görevlendirme Formu'nda tüm yeterlilik, yetkinlik, performans, tarafsızlık, bağımsızlık konularında değerlendirilerek listelenir. Teklif verilecek işe uygun çalışanlar formdaki filtreler kullanılarak belirlenir. Yeterlilik ve yetkinlik değerlendirmeleri "Pr.11 Personel Değerlendirme ve Yetkinlik Prosedürü" kapsamında; tarafsızlık, bağımsızlık ve çıkar çatışması değerlendirmeleri "Pr.08 Bağımsızlık ve Tarafsızlık Prosedürü" kapsamında yapılır.

2. SÖZLEŞMENİN İMZALANMASI

Firmamız, sözleşme imzalamak isteyen bir işletme ile "Sera Gazı Emisyon Raporlarının Doğrulanması ve Doğrulayıcı Kuruluşların Akreditasyonu Tebliği"de belirtilen tarihe bağlı kalmadan sözleşme imzalayabilir. İşletmenin sözleşme imzalama terminini kaçırmaması bahsi geçen Tebliğ kapsamında firmamız sorumluluğunda değildir.

Firmamız, sözleşme öncesi değerlendirmeye göre sera gazı emisyonlarının doğrulanması işinin alınıp alınamayacağına karar verilir. Değerlendirmenin uygun çıkması halinde sözleşme şartlarına karar verilir. İmzalanacak sözleşmede asgari aşağıda verilen bilgiler geçer;

- Tarafların tanımı
- Sözleşmedeki kısaltmaların tanımı
- Onaylı izleme planı numarası, tesis kapsamı, kategorisi, dönemi ve varsa özel koşulları,
- Doğrulamanın amacı, kapsamı,
- İşletmenin/müşterinin yükümlülükleri,
- Doğrulayıcı kuruluşun yükümlülükleri,
- Süre artırım şartları,
- Gizlilik hükümleri,
- Tarafsızlık hükümleri,
- Doğrulama bildiriminden sonra oluşacak durumlar/gerçekler,
- Müşteri şartlarındaki değişiklikler,
- Müşteri hakları,
- Mücbir sebepler,
- Sözleşme feshi,
- Devir yasağı,
- Tanık ziyaretleri,
- Doğrulama işleminden doğacak zararlar,
- Masraflar ve ödemeler,
- Şikâyet, itiraz hususları,
- Uyuşmazlıkların çözümü,
- Hizmet bedeli ve ödeme planı

Sürecin sonunda, Fr.10 Sera Gazı Doğrulama Fiyat Teklifi ve Sözleşme imzalanır.

3. İLK SAHA TETKİKİNDEN ÖNCE DEĞERLENDİRME

3.1. İşletmeden Bilgi ve Belgelerin Temini

Sözleşmenin sonrası ve stratejik analiz öncesinde işletmeye görevlendirmesi yapılacak personel bilgileri ve işletmenin görevlendirilmesi yapılması planlanan personelleri onaylaması halinde mutabık kalınır. Bu süreçte firma görevlendirilen ekip üyelerine itirazda bulunması durumunda ekipte yer alan personel değişikliği yapılarak işletmeye yeniden bilgilendirme sağlanır. Doğrulama işlemine başlanabilmesi için sözleşme imzalanan işletmeden temin edilmesi gereken belgeler bulunmaktadır. Bu belgeler ile sahadaki ilk tetkikten önce işletme hakkında fikir sahibi olunur. Bu belgeler işletmeden öncelikle e-posta ile istenir. Bu belgeler şunlardır:

- İzleme planının onaylı en güncel sürümü, varsa Bakanlıkça onaylı diğer sürümler ve Bakanlık onayının alındığına dair kanıt belgeleri,
- Kapasite raporu,
- Varsa enerji üretme lisansı,
- İşletmenin veri akış faaliyetlerinin tanımı,

- İşletmenin, İzleme ve Raporlama Tebliğinde belirtilen risk değerlendirmesini ve toplam kontrol sistemine ilişkin hususları,
- Veri akış faaliyetleri ve kontrol faaliyetlerine ilişkin prosedürler de dahil olmak üzere, izleme planında yer alan prosedürleri,
- Varsa, tesisin sera gazı emisyon raporu,
- Varsa, İzleme ve Raporlama Tebliği uyarınca hazırlanmış ve Bakanlık tarafından onaylanmış örnekleme planını,
- Raporlama dönemi sırasında izleme planında değişiklikler yapılmışsa, İzleme ve Raporlama Tebliği uyarınca bu değişikliklere ilişkin kayıtları,
- Önceki yıllara ait iyileştirme raporlarını,
- Bir önceki yılda farklı bir doğrulayıcı kuruluş ile doğrulama faaliyeti yürütüldüyse, söz konusu yıla ait doğrulama raporu,
- Emisyon ölçüm özet raporu,
- İzleme ve raporlama için kullanılan veri tabanları ve veri kaynakları hakkında bilgileri,
- Doğrulamının planlanması ve yürütülmesi için doğrulayıcı kuruluş tarafından talep edilecek ilgili diğer bilgi ve belgeleri,
- Ölçüm sistemlerine ait dokümanlar, kalibrasyon belgeleri,
- Risk analizi.

Bu bilgi ve belgelerin temin edilmesi dışında, doğrulama işlemini etkileyecek herhangi bir belge olması halinde bu belge tesis yetkilisinden talep edilir. İşletmelerden istenen ve süreç içinde istenecek bilgi-belgeler, ENPARK'ın kalite sisteminde tanımlı çeşitli kontrol formları çerçevesinde belirlenir. İşletmeden ihtiyaç duyulmayacak bilgi-belge temin edilmez.

4. STRATEJİK ANALİZ

Stratejik analiz, tesiste yapılacak ilk değerlendirme olmasından dolayı doğrulama sürecinde yürüteceğimiz faaliyetlerin özelliği, ölçeği ve karmaşıklığının belirlenmesi, anlaşılmasını sağlar. Veri akış faaliyetlerinin ve buna bağlı cihazların tam ve eksiksiz belirlenmesi ve bir diyagram oluşturularak proses ve veri sistemine ait detaylar belirlenir. Amaç doğrulama faaliyetlerinin tam ve etkin yürütülmesidir.

Sahaya gidilmeden önce, doküman incelemesi yapılır ve stratejik analiz tarihi, işletme yetkilisi ile stratejik analiz açılış toplantısında hangi sorumluların bulunması gerektiği, sahada hangi sorumluların bulunması gerektiği, toplantıda ve sahada hangi konuların tetkik edileceği ile ilgili konular hakkında bilgi verilir ve e-posta ile yazışma yapılır, mutabakata varılır.

Doğrulayıcı kuruluş olarak, bir tesis ile son iki sene içerisinde doğrulama süreçleri yürütülmemiş ise; stratejik analiz sürecinde tesisi “Sera Gazı Emisyon Raporlarının Doğrulanması Ve Doğrulayıcı Kuruluşların Akreditasyonu Tebliği” EK-3'te yer alan asgari sürelerden az olmamak kaydıyla yerinde görmek üzere ilgili kapsamlarda atanmış bir baş doğrulayıcı veya doğrulayıcı görevlendirilir ve stratejik analiz doğrulaması yapılacak sera gazı emisyon raporunun ait olduğu yıl içerisinde bitirilir. Bir tesis ile son iki sene içerisinde doğrulama süreçleri yürütülmüş ise; tesiste stratejik analiz için saha tetkiki yapılması gerek olmamakla birlikte, “Fr.02 Doğrulama Süreci Formu”nda yer alan “stratejik analiz” her tesis için ve her doğrulama dönemi için güncel duruma göre tutulur.

Stratejik analizde aşağıdaki kontroller yapılır ve raporlanır;

- Tesis kategorisi ve tesis bünyesinde yürütülen faaliyetler,
- Proseslerin niteliği,
- İzleme Planı ve izleme planı eklerinin incelenmesi,
- İzleme planında yer alan izleme yöntemi,
- Tahmini ihtiyatlı emisyon hesabı
 - Kapasite Raporu kontrolü ve ihtiyatlı emisyon hesabı
- Veri Kaynağının Kontrolü
 - Veri akışı
 - Ölçüm/tartım ekipmanları ve kalibrasyon/uygunluk belgeleri
 - Kontrol faaliyetleri
- Veri kontrolü
 - Faaliyet verisi
 - Stok verisi
 - Faaliyet verisi nem oranları
 - Stok verisi nem oranları
 - Hesaplama faktörleri (analiz sonuçlar vb.)
- Önemlilik seviyesi,
- Bir önceki yıl veya yıllarda aynı tesise doğrulama faaliyeti verilmişse bahse konu doğrulamalardan elde edilen bilgiler,
- Emisyon kaynakları ve emisyon noktaları,
- Kaynak akışları,
- Uygulanan kademeler,
- İyileştirme Planı,
- Örneklem Yöntemi,
- Risk analizi,
- İşletme Yönetim Sistemi,
 - Belgelendirilmiş prosedürler
 - Kayıtlar ve sertifikalar
 - Personelin yetkinlikleri
 - Dış kaynaklı hizmetler
 - IT sistemi
 - Kayıt, yedekleme, geri çağırma/alma sistemi
- Rapor döneminde yapılan değişikliklerin izleme planına yansıtılıp yansıtılmadığı,

Stratejik Analiz tamamlandığında işletmeden istenecek bilgi ve belgelerin tespiti ve prosese özel kontrol konularını içeren “Fr.02 Doğrulama Süreci Formu”nda yer alan “Doğrulama Süreci Kontrol Listesi” stratejik analiz sırasında doldurulur. Kullanılan dokümanlar gerekmesi halinde, TÜRKAK ve Bakanlık yetkilileri ile “Pr.04 Gizliliğinin Korunması Prosedürü” çerçevesinde paylaşılır.

Tüm bu kontroller “Fr.02 Doğrulama Süreci Formu”nda yer alan “Tetkik Geri Bildirim Listesi”ne temel oluşturulur. Bu liste işletmeye tetkik geri bildirimi olarak 2 hafta içinde iletilir ve doğrulama tetkikine kadar belirlenen düzeltmelerin yapılması istenir.

5. RİSK ANALİZİ, TEST VE ÖRNEKLEME

5.1. Risk Analizi

Doğrulama risklerinin azaltılması için elde olan verilerin değerlendirilmesi gerekmektedir. Etkin bir doğrulama süreci tasarlamak, planlamak ve uygulamak için; dahili riskleri, kontrol faaliyetlerini, uygulanan kontrol faaliyetlerinin etkinliğine dair kontrol riskleri belirlenir ve değerlendirilir. Bu unsurlar analiz edilirken stratejik analizden elde edilen bulgular dikkate alınır ve işletmenin kaynak akışlarına ait tespit riski belirlenir. Tespit riski belirlenirken öncelikle işletmenin dahili risk ve kontrol riski tespit edilir. Yapılan bu tespitler, “Pl.01 Risk Analizi Test Örneklem Planı”nda detaylı ve adım adım görevli doğrulayıcı tarafından yapılır.

Risk tipleri belirlenirken emisyonlara etki edecek direkt etkenlerin yanında dolaylı etkenlerde göz önüne alınmalıdır. Risk analizinde, Veri akış diyagramında yer alan her bir adımın risk analizi yapılır. Veri akış diyagramı ve Pl.01 Risk Analizi Test Örneklem Planı birbiriyle entegre olarak işlenir. Bunların yanı sıra yönetim sistemlerine ait riskler de belirlenip değerlendirilmelidir. Risk tiplerinin önceden eksiksiz olarak belirlenmesi doğrulama planının temel gerekliliklerindendir.

Risk tipleri belirlenirken aşağıdaki konular dikkate alınmalıdır.

- Ölçüm ekipmanlarının kontrolü, sorumlularının mülakatı ve gerekirse demo veya gerçek ölçüm-tartım işlemi (fiziki kontrol, taksimat aralığı, personel vb.)
- Ölçüm hataları varlığı (personel, kayıt ortamı vb.)
- Kalibrasyon işlemindeki riskler ve gerekirse demo işlemi,
- Ham verinin oluşması, işlenmesi ve aktarımı aşamasındaki riskler,
- Kayıt ortamı ve arşiv ortamındaki riskler, (yazılım, personel, fiziki durum vb.)
- Faaliyet verisini etkileyebilecek diğer riskler (örneklem işlemleri, özgül ağırlık, nem tayini, personel, stok farkı, stoktaki nem varlığı, işletmedeki yönetim sistemi vb.)
- Hesaplama faktörlerinin etkileyen riskler (analiz yöntemleri, analiz cihazları, personel, laboratuvarındaki yönetim sistemi, örneklem işlemleri, kademe seçimi, vb.),
- Hesaplama işlemlerine ait riskler (excel formülleri, yazılım algoritması, aritmetik ortalama, ağırlıklı ortalama vb.)
- Tüm veri akış faaliyetlerine ait riskler,
- Tüm kaynak akışlarına ait riskler,
- İşletmedeki genel yönetim sistemi algısı, bilinç düzeyine ait riskler.

Risk Analizinde Yer Alan Terimler:

Kontrol riski, kontrol sisteminin hatalı bildirimleri zamanında önlemek, tespit etmek veya düzeltmek için yeterli olamayabilme riskidir.

Dahili risk, işletme raporundaki bir parametrenin, herhangi bir kontrol faaliyetinin etkisi dikkate alınmadan önce, tek başına veya diğer hatalı bildirimlerle bir arada oluşabilecek önemli hatalı bildirimlere duyarlılığını ifade etmektedir.

Tespit riski, doğrulayıcı kuruluşun önemli bir hatalı bildirim tespit edememe riskidir. İşletmelerde doğrulama riski aşağıdaki adımlar ile kontrol edilir.

Güven seviyesi, doğrulama riskini azaltmak amacıyla doğrulama görevinin şartlarına göre doğrulama raporu için verdiği güven derecesini ifade etmektedir.

Aşağıda yer alan konular dikkate alınarak ENPARK ekibi tarafından risk analizi gerçekleştirilir.

- İzleme planının onaylı en güncel sürümü, varsa Bakanlıkça onaylı diğer sürümler ve Bakanlık onayının alındığına dair kanıt belgeler,
- Stratejik analiz çıktıları,
- İşletmenin veri akış faaliyetlerinin tanımı ve diyagramı,
- İşletmenin, İzleme ve Raporlama Tebliğinde belirtilen risk değerlendirmesi ve toplam kontrol sistemine ilişkin hususlar,
- Veri akış faaliyetleri ve kontrol faaliyetlerine ilişkin prosedürler de dahil olmak üzere, izleme planında yer alan prosedürler,
- İşletme risk analizi,
- İşletme ölçüm/tartım belirsizliği analizi,
- Varsa, tesisin sera gazı emisyon raporu,
- Varsa, İzleme ve Raporlama Tebliği uyarınca hazırlanmış ve Bakanlık tarafından onaylanmış örnekleme planı,
- Bir önceki yıl farklı bir firma ile doğrulama faaliyeti yürütüldüyse, söz konusu yıla ait doğrulama raporu,
- Bakanlıkla yapılan tüm ilgili yazışmalar, özellikle, izleme planı değişikliklerinin bildirilmesiyle ilgili olan bilgi ve belgeler,
- İzleme ve raporlama için kullanılan veri tabanları ve veri kaynakları hakkında bilgi,
- İşletmenin veri kayıt-kontrol sistemi, kanıt (delil) dokümanlar,
- Önceki yıllarda işletmeye doğrulama hizmeti vermiş ise bahse konu doğrulamalardan elde edilen bilgiler,
- Önemlilik seviyesi.

İşletmenin yapmış olduğu risk değerlendirmesinde dahili ve kontrol risklerini tanımlamadığı tespit edilirse bu konuyu işletmeye bildirilir. Gerekli durumlarda, doğrulama sırasında elde edilen bilgilere göre risk analizini yenilenir ve gerçekleştirilecek olan doğrulama faaliyetleri değiştirilir ya da gerekli ise tekrar edilir.

“Pl.01 Risk Analizi Test Örnekleme Planı” içinde yer alan risk matrisi ile ilk olarak olasılık-etki değerlendirmesi ile dahili risk ve kontrol riski belirlemesi yapılır.

Dahili risk ve kontrol riskinin büyüklüğü aşağıdaki tabloda belirtilen matris ile tespit edilir. Bir riskin olasılığı çok düşük ise Pl.01 Risk Analizi Test Örnekleme Planı_ içindeki ilgili yerde “1” seçilir. Çok düşük olasılıktan çok yüksek olasılığa doğru “1”den “5”e kadar değerler seçilir. Aynı işlem riskin etkisi için yapılır. Bu işlemler yapılırken ENPARK ekibinin tecrübesi, tesiste yapılan gözlemler ve mülakatlar dikkate alınır.

Olasılık	Etki	1	2	3	4	5
		Çok Düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
1	Çok Düşük					
2	Düşük					
3	Orta					
4	Yüksek					
5	Çok Yüksek					

Dahili risk ve kontrol riskinin belirlenmesine müteakip aşağıda yer alan tablo kullanılarak tespit riski belirlenir. Kontrol riski ve dahili riskin büyüklüğü tablodaki gibi kesiştirilir ve yeşil, sarı ve kırmızı renklerle ayrılan risk büyüklükleri tespit riskini belirtir.

Dahili Risk	Kontrol Riski			
	Seviye	Yüksek	Orta	Düşük
	Yüksek	Çok Düşük	Düşük	Orta
	Orta	Düşük	Orta	Yüksek
	Düşük	Orta	Yüksek	En Yüksek

Örneğin; yapılan değerlendirme sonucu dahili riski orta, kontrol riski düşük çıkan bir işletmenin tespit riski “yüksek” çıkacaktır. Tespit riskinin “yüksek” çıkması, işletmenin kayıt sisteminde hatalı bildirimi tespit edememe ihtimalinin az olacağını ve dolayısıyla toplanacak örnek (delil) sayının da az olacağı anlamına gelmektedir.

5.2. Test Planı

Test planında stratejik analiz ve risk analizi çıktıları kullanılarak, veri çıktılarının, işletmenin kontrol faaliyetlerinin ve ilgili prosedürlerin gerçekten etkin olup olmadığı test edilir. İncelemenin nasıl yapılacağına dair yöntemler ortaya konur. “Pl.01 Risk Analizi Test Örnekleme Planı” kullanılarak ilgili sütunda test planı yani hangi kontrollerin ve mülakatların yapılacağı belirlenir.

- Güvenilirlik, doğruluk, tutarlılık bu aşamada öne çıkan kavramlardır. Şüpheli bir yaklaşımla aşağıdaki yöntemler kullanılarak doğrulama tetkiki yapılır.

- Mülakat: İşletme çalışanları ile görüşmeler yapılır, belgeler incelenir, işletmenin prosedürlerini uygulayışı yerinde değerlendirilir.
- Değerlendirme: Tesis sınırları kontrol edilir, veri akışı, kaynak akışı ve emisyon kaynaklarının bütünlüğü değerlendirilir.
- Gerekirse canlı bir örnek yapılması istenir: Kontrol faaliyetleri test edilir, onaylı izleme planında verilen prosedürler uygulamaları değerlendirilir.
- Tebliğin gerektirdiği diğer faaliyetler yürütülür. İncelenen dokümanlar ve görüşülen kişiler kayıt altına alınır.
- Test planı içinde yapılacak kontrollerin detayları Doğrulama Planı başlığı altında yer almaktadır.

Test planı sonucu, “Pl.01 Risk Analizi Test Örneklem Planı” kullanılarak ilgili sütunda kayıt altına alınır. Ulaşılan sonuçlar, doğrulama raporunda önemlilik seviyesi ve makul güven değerlendirmeleri için kullanılır.

5.3. Örneklem Planı

Verilerin alınacağı, en doğru sonucu vereceği düşünülen noktalar seçildikten sonra bu noktalardan okunan verilerin kontrolü gerçekleştirilir. Bu kontrolde çok sayıda doküman olabileceği göz önüne alındığında tamamını temsil edeceği düşünülen dokümanlar için bir örneklem belirlenir. Bu örneklem sonucunda alınan veriler kontrol edilir.

5.3.1. Örneklem Sayısının Belirlenmesi

Stratejik Analizin ve Risk Analizinin yapılmasına müteakip ENPARK ekibi doğrulama faaliyetinden oluşacak risklerin durumunu belirler. Bu belirleme sonrasında doğru ve tarafsız bir doğrulama işleminin gerçekleştirilmesi için örneklem yapılır.

Örneklem büyüklüğü ve faaliyetleri belirlenirken;

- Dâhili riskler ve kontrol riskleri (dolayısıyla tespit riski),
- Analitik prosedürlerin sonuçları,
- Makul bir güven ile bir doğrulama görüşü sunma yükümlülüğü,
- Önemlilik seviyesi,
- Tek başına bir veri unsurunun genel veri kümesine hata katkısının önemi, dikkate alınır.

Örneklem planı yapılırken örnek sayısını belirlemek için Kategori A/B tesislerinde kullanılan tablo ile C tesislerinde kullanılan tablo aşağıda ayrı ayrı belirtilmiştir. (e) tespit riski anlamı taşımaktadır. Z^2 önemlilik seviyesi anlamına gelmektedir. Tespit riski; doğrulama riski ve kontrol riski ile ters orantılıdır. Doğrulayıcı kuruluşun tespit riski seviyesi yükseldikçe örneklem sayısının azaltılması, Tespit riski seviyesi azaldıkça örneklem sayısının artırılması gerekir. Örneklem sayısı aşağıdaki tabloya göre belirlenir.

A/B TESİSLERİ		N											
TESPİT RİSKİ (e)	Z ²	20	35	50	75	100	250	500	1000	2500	5000	7500	10000
YÜKSEK 5%	1,96	20	20	22	25	27	33	35	36	37	37	37	37
ORTA 2,5%	1,96	20	24	30	38	43	58	66	71	74	75	75	75
DÜŞÜK 1,67%	1,96	20	29	39	52	63	102	127	146	160	165	167	168
ÇOK DÜŞÜK 1,25%	1,96	20	31	43	60	75	137	189	233	271	286	292	295
C TESİSLERİ		N											
TESPİT RİSKİ (e)	Z ²			50	75	100	250	500	1000	2500	5000	7500	10000
YÜKSEK 2%	2,33			50	50	58	87	106	118	127	130	132	132
ORTA 1%	2,33			50	66	84	171	259	349	441	484	500	509
DÜŞÜK 0,67%	2,33			50	71	92	207	354	547	814	971	1039	1076
ÇOK DÜŞÜK 0,5%	2,33			50	72	96	224	406	687	1154	1500	1667	1765

Örnekleme sayısının belirlenmesine müteakip örnekleme yöntemleri kullanılarak veriler alınır.

Veri tabanları ve buna ait sistemlerin kontrolleri gerçekleştirilirken,

- Yeni yazılım getirildiğinde veri boşlukları veya çifte sayım
- Manüel veri transferlerinde yazım hataları
- Hesaplama hücrelerinin üzerine rakamların yazılması
- Yanlış ortalama alınması
- Yanlış birimler veya rakamların yanlış yazılması
- Verilerde tutarsızlıklar (muasebe ve fiziksel veriler arasında)

gibi hatalar rastlanması halinde örnekleme yanlış sayılır ve işlemler başa döner ve doğru örnekleme bulunana kadar yeni bir örnekleme yapılır.

İnceleme yapılırken; yukarıda yer alan hataların olmaması fakat aşağıda yer alan eksikliklerin olması halinde, doğrulama ekibi tarafından tespit riski yeniden değerlendirilir ve örnekleme bu çerçevede yapılır.

5.4. Doğrulama Planı ve Kontroller

Risk analizi, test ve örnekleme planı, doğrulama planının bir parçasıdır. Stratejik Analiz çıktıları ile risk analizi, test ve örnekleme yapılmasına müteakip “Fr.02 Doğrulama Süreci Formu” içinde yer alan “Doğrulama Planı” hazırlanır.

Bu plan içinde;

- Doğrulama faaliyetlerinin niteliği, kapsamı,
- Stratejik analiz çıktıları,
- Risk analizi çıktıları,
- Test ve örnekleme planı çıktıları,
- Saha Doğrulama Programı,
- Ofis Doğrulama Programı,

- Doğrulama ekibinin yetkinliği ve işletme/tesis faaliyet kapsamı kontrolü yer alır.

Doğrulama saha tetkiki yapılmadan önce tesis sorumlusuna sahada bulunacak ekibin bilgileri, tesise giriş-çıkış saatleri, her bir gün için detaylı gün programı (ziyaret edilecek üniteler/kişiler, yapılacak tetkikler vb.) başdoğrulayıcı, doğrulayıcı, teknik uzman için ayrı ayrı belirtilir.

Doğrulama sürecinde yapılacak ofis çalışmasının detayları belirlenmiş ise yine her bir gün için detaylı gün programı (kontroller, hesaplar, kanıt dokümanların düzenlenmesi, raporun yazılması vb.) başdoğrulayıcı, doğrulayıcı, bağımsız gözden geçirme için ayrı ayrı belirtilir. Ofis çalışmasının detayları saha tetkikinden sonra da belirlenebilir.

6. PROSES ANALİZİ SAHA TETKİKİ

Proses analizi, firmamız tarafından doğrulama işlemi için gerekli bilgi ve belgelere ulaşmak, tesis faaliyetlerini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen bir işlemdir. Stratejik analiz, risk analizi, test ve örnekleme planı ve doğrulama planı sonrası saha öncesi hazırlıklar ile saha ziyaretinin tamamını kapsar.

Bu analiz sırasında gerçekleştirilecek işlemler şu şekildedir;

1. Veri Kontrolü ve tüm hesaplama işlemleri

- İzleme planının değerlendirilmesi
- Faaliyet verileri ve hesaplama faktörleri tespiti ve ilgili belgelerin toplanması
- Analitik prosedürlerin değerlendirilmesi
- Belirsizlik hesaplarının değerlendirilmesi

2. Sahada gerçekleştirilecek diğer kontrol işlemleri

Proses analizinde, saha ziyaretinde sırasında doğrulamanın makul bir güven seviyesinde olabilmesi için şu kontroller gerçekleştirilir;

- İzleme
- Ham Veriler
- Verilerin İşlenmesi
- Veri Transferi, kaydı/arşivlenmesi
- Hesaplama
- Bir Önceki Yıla Ait Doğrulama Raporunda Yer Alan Kapatılmayan Uygunsuzluklar ve İzleme ve Raporlama Sürecinin İyileştirilmesi
- Kalite Güvence

Ayrıca, doğrulama tetkikinde her gün için toplantıya katılım imzaları “Fr.05 Toplantı Açılış-Kapanış Formu” ile alınır.

“Fr.05 Toplantı Açılış-Kapanış Formu” ile saha tetkiki sırasında test planına göre konunun muhataplarından imza alınır ve not tutulur.

Doğrulama ekibinde, doğrulayıcılardan haricen gerekir ise, bir de teknik uzman bulunmaktadır. Görevi itibari ile ekibe, işletmenin prosesi hakkında teknik bilgi sunar.

7. HATALI BİLDİRİM, UYGUNSUZLUK VE MEVZUATA AYKIRI DURUMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Firmamız tarafından belirlenen hatalı bildirim, uygunsuzluk veya mevzuata aykırı durumlar işletme tarafından giderilmelidir. Doğrulama raporu sonuçlanmadan önce düzeltilmemiş bulgular kalmış ise, bu durumların raporlanan toplam emisyon verisine etkisi firmamız tarafından değerlendirilir. Bu değerlendirmenin yapılabilmesi için, bulguların düzeltilmemesinin sebeplerine ilişkin bilgiler işletmeden talep edilir.

Kontroller ve işletmeden gelen bilgiler ışığında, düzeltilmemiş bulguların değerlendirmesi firmamız tarafından yapılır. Firmamızın uygun bir doğrulama görüşü verebilmesi için emisyon raporu içerisinde yer alan hataların raporlanan toplam emisyonlar üzerindeki etkisine bakılır. Bulguların tek başına veya diğer bulgularla birlikte emisyon verisi üzerinde önemli bir etki oluşturup oluşturmadığı veya bu bulguların başka önemli hatalı bildirim, uygunsuzluk veya mevzuata aykırı duruma yol açıp açmadığı değerlendirilir. Ancak, bir hatalı bildirim, mevzuatta belirtilen önemlilik seviyesinin altında olsa dahi, Firmamızın yaptığı inceleme neticesinde önemli hatalı bildirim olarak kabul edilebilir.

“Fr.02 Doğrulama Süreci Formu”nda yer alan “Doğrulama Kayıtları Listesi”nde emisyon raporu ve doğrulayıcı hesabı arasındaki fark olup olmadığına ilişkin bir kontrol maddesi bulunmaktadır.

Değerlendirmeler nitelik ve nicelik olarak yapılır. Niceliksel değerlendirmeler, daha çok rakamsal olarak ifade edilebilen durumlardır ve genellikle önemlilik seviyesini temel alır. Burada, hatalı bildirimlerin önemlilik seviyesini aşıp aşmadığı tek tek ve birlikte değerlendirilir. Bir kaynak akışının emisyonlar üzerinde tek başına oluşturduğu etki önemlilik seviyesinin üzerinde iken, tüm kaynak akışlarının oluşturduğu toplam fark eşik değerin altında olabilir. Firmamız değerlendirme yaparken bu durumların hepsini göz önünde bulundurur. Buradan da anlaşılacağı üzere, önemlilik seviyesi ve dolayısıyla niceliksel değerlendirme; hatalı bildirim, uygunsuzluk ve mevzuata aykırı durumların değerlendirmesindeki tek kriter değildir. Niteliksel değerlendirmeler de etki tespitinde önemli bir yere sahiptir. Rakamsal olarak değerlendirilemeyen durumlarda, yetkinlik çerçevesinde niteliksel değerlendirmeler gerçekleştirilir.

Örneğin, bir hatalı bildirimin aynı zamanda uygunsuzluk teşkil edip etmediğine karar vermek için de niteliksel değerlendirmeler yapılır. Bu değerlendirmede dikkate alınması gereken temel noktalardan biri, hatalı bildirim veya uygunsuzluğa ilişkin kanının ileride TÜRKAK ve Bakanlığın kararlarını etkileyip etkilemeyeceğine dair değerlendirmelerdir.

Hatalı bildirim, uygunsuzluk ve mevzuata aykırı durumlar, “Fr.02 Doğrulama Süreci Formu”nda yer alan “Tetkik Geri Bildirim Listesi” ile işletmeye bildirilir ve doğrulama süreci içinde işletme tarafından alınan aksiyon sonucuna göre form yenilenir. Doğrulama raporu sonuçlandığında bu form Başdoğrulayıcı kontrolü sonrası kapatılır.

8. DOĞRULAMANIN SONUÇLANDIRILMASI

8.1. Doğrulama Bulgularının Sonuçlandırılması

Firmamız doğrulama raporunu işletmeye teslim etmeden önce, işletme iç kontrolden geçirdiği ve onayladığı nihai sera gazı emisyon raporunu firmamıza vermekle mükelleftir. Doğrulama sürecinde gerçekleşen değişiklikler sonucunda işletme emisyon raporunu iç kontrolden geçirir ve raporun nihai hali olduğunu onaylayarak firmamıza teslim eder. Doğrulama bulguları da nihai emisyon raporu temel alınarak sonuçlandırılır. Doğrulamaya ilişkin kararların tamamı nesnel kanıtlara dayalı olmalı ve bulgular bu kanıtlar ışığında sonuçlandırılmalıdır. Önemlilik seviyesine göre yapılan niceliksel analizler ve niteliksel değerlendirmelerin sonucunda firmamız, doğrulama raporu oluşturmak için bulgularını derleyerek sonuçlandırır. Süreç içerisinde işletme tarafından giderilen bulgular, firmamızın kayıtlarına eklenir. Düzeltilmeyen bulgular ise hem doğrulama raporunda hem de doğrulama kayıtlarında belirtilmek üzere toplanır.

Firmamız, süreci ve bulguları sonlandırırken ve elde edilen bilgileri değerlendirirken Sera Gazı Emisyon Raporlarının Doğrulaması Ve Doğrulayıcı Kuruluşların Akreditasyonu Tebliği Madde 22 çerçevesinde hareket eder.

Firmamız, kanıtların toplanıp nihai verilerin incelenmesinin ardından, makul güven seviyesinde bir doğrulama görüşü sunulup sunulamayacağına ilişkin değerlendirme yapar. Doğrulama raporunun elektronik ortamda imzalanarak işletmeye sunulmasına kadar geçen sürede düzeltilmeyen hatalı bildirim, uygunsuzluk veya mevzuata aykırı durum olması halinde, firmamız o zamana kadar yürütebildiği kontroller ve gerçekleştirilen düzeltmeler çerçevesinde görüşünü oluşturur ve doğrulama raporunda belirtir.

8.2. Bağımsız Gözden Geçirme

Tamamlanmış doğrulama raporu, doğrulama sürecinde yer almamış bağımsız ve yetkin bir tetkikçiye (baş doğrulayıcı) kontrol etmesi için doğrulama sürecinde kullanılan tüm kanıt dokümanlarla birlikte iletilir.

Bağımsız gözden geçirme süreci, bağımsız tetkikçi tarafından doldurulan “Ls.03 Bağımsız Gözden Geçirmede Kontrol Listesi” ile sonlandırılır.

Bağımsız gözden geçirmenin amacı aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Yürütülen faaliyetlerin kalitesinin gözden geçirilmesi ve teknik hata veya ihmal mevcudiyetinin kontrol edilmesi,
- Uygun profesyonel özen ve değerlendirmenin uygulanıp uygulanmadığının son kez farklı bir gözle kontrol edilmesi (faaliyetin kapsamının işletmede yürütülen faaliyetlerle tutarlılığının, makul güven seviyesine erişiminin kontrolü gibi),
- Doğrulama ekibinin faaliyetleri mevzuat çerçevesinde gerçekleştirdiğinin ve doğrulamaya yönelik prosedürlerin uygun şekilde yerine getirildiğinin teyit edilmesi,
- Doğrulama görüşünü desteklemek için toplanan kanıtların yeterliliğinin değerlendirilmesi,
- Son bir genel gözden geçirme yapılması (küçük hataların düzeltilmesi, yazım hatalarının düzeltilmesi gibi).

Bağımsız gözden geçirme işlemi için Sera Gazı Emisyon Raporlarının Doğrulanması Ve Doğrulayıcı Kuruluşların Akreditasyonu Tebliği Madde 23 içinde yer alan hükümlere uyulur.

Bağımsız gözden geçirme süreci doğrulama raporunda ve kayıtlarındaki olası hataların tespiti için oldukça önemli bir süreçtir. Bu sebeple bu işlemi yapacak kişi veya kişilere kontrolleri için mümkün olduğunca geniş zaman verilmelidir. Bu süreçte elde edilen tüm bilgi ve belgelerle doğrulama sürecindeki tüm kontroller, özellikle doğrulanan emisyonu etkileyebilecek birincil veri, işlenmiş veri, örneklerin kontrolü, analitik prosedürlerin işletilmesi (yatay ve dikey kontroller) gibi süreçler eksiksiz yapılmalıdır. Bu sebeple işletmeler emisyon raporlarını bu kontrollere müsaade edecek zamanlama ile ENPARK'ye iletmelidir.

8.3. Doğrulama Raporu

Doğrulama sırasında elde edilen bulguların değerlendirildiği doğrulama işleminin son aşamasıdır ve bu aşamalardan sonra doğrulama raporu hazırlanır. Doğrulama ekibi ve bağımsız gözden geçirmeyi yapan baş doğrulayıcının görüşlerinin paralel olması halinde doğrulama raporu baş doğrulayıcı ve sorumlu müdür tarafından elektronik ortama (e-ÇBS) aktararak imzalanır ve yine elektronik ortamdan işletmeye iletir.

8.4. Doğrulama Raporunun Revize Edilme Süreci

8.4.1. Doğrulama Raporu Bakanlığa Sunulmadan Önce Hatanın Tespit Edilmesi

Doğrulayıcı kuruluş, Doğrulama Raporunu Bakanlığa iletmesi için işletmeye sunduktan sonra, doğrulaması yapılan sera gazı emisyon raporunda önemli bir hatalı bildirim ve/veya hatalı bildirim sebepli olan bir uygunsuzluğun olduğu işletme tarafından iddia edilmesi halinde; ENPARK web sitesinde bulunan ve işletme ile yapılan sözleşmede belirtildiği üzere, işletmenin ENPARK'a ileteceği "Fr.24 Şikayet ve İtiraz Değerlendirme Formu" ile "Pr.05 Şikayet ve İtiraz Prosedürü" çerçevesinde işlem başlatılır.

İşletmeden gelen bildirim sonrası;

- Sorumlu Müdür konuyu ele alarak bir değerlendirme ekibi oluşturur.
- Değerlendirme Ekibinde doğrulama ekibi üyeleri yanı sıra tarafsız ve süreç içerisinde bulunmayan üçüncü göz olabilecek doğrulayıcılar/baş doğrulayıcılar bulundurulur.
- "Pr.05 Şikayet ve İtiraz Prosedürü" kapsamında yapılan değerlendirme sonrası hata bulunmaması ve doğrulama ekibinin yapmış olduğu faaliyetlerin doğrululuğuna kanaat getirilirse işletmeye, bu çerçevede "Fr.24 Şikayet ve İtiraz Değerlendirme Formu" iletilir.
- Tespit sonrası hata bulunması durumunda ivedi bir şekilde raporda gerekli düzenlemeler gerçekleştirilir.
- Bu işlemlerin gerçekleştirilebileceği süre düşünülerek işletmeye gerekli kontroller için yeterli zaman verilir.
- Bu süreçte tüm sorumluluk firmamızın olup, doğrulama planının uygulanması esas alınarak revize rapor firmaya sunulacaktır.

Bu sürecin yaşanması durumunda **T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı** 'na ve TÜRKA' resmî yazı ile veya e-posta ile bildirim yapılacaktır. Talep edilmesi halinde değerlendirme süreci sonucu kamuya duyurulur.

8.4.2. Doğrulama raporu Bakanlığa Sunulduktan Sonra Hatanın Tespit Edilmesi

Doğrulama raporu, İşletme tarafından T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 'na sunulduktan sonra hatanın tespit edilmesi halinde, "Pr.12 Bildirim ve İletişim Politikası Prosedürü" çerçevesinde T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 'na durumu anlatan bir bildirim yapılır ve Bakanlığın değerlendirmesine göre işlem yapılır.

ENPARK tarafından doğrulama süreci tamamlanıp, MÜŞTERİ tarafından doğrulama raporu T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 'na iletildikten sonra, raporun iade edilmesi halinde ENPARK, doksan gün içinde; iade edilen raporun doğrulama sürecinde yer almamış başka bir doğrulama ekibiyle (farklı bir doğrulama ekibi gerekmesi halinde) doğrulamayı yeniletir ve doğrulanmış sera gazı emisyon raporunu Bakanlığa sunar. Eksiklik ve/veya hatanın ENPARK kaynaklı olması durumunda, doğacak mali yükümlülükler ENPARK'a ait olup MÜŞTERİ'den ücret talep edilmez. T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından emisyon raporunun başka bir doğrulayıcı kuruluşa doğrulanmasının istenmesi durumunda, MÜŞTERİ tarafından yaptırılan yeniden doğrulama giderleri, ENPARK tarafından karşılanır. Ancak eksiklik ve/veya hatanın MÜŞTERİ'ye ait olması durumunda, ek bir sözleşme yapılarak ilgili Tebliğ şartlarına göre belirlenen ücret MÜŞTERİ'den talep edilir ve ENPARK doğrulama faaliyetini tekrar eder.

8.4.3. Doğrulama Kapsamının Kısıtlı Olduğu Süreçler

- a) Doğrulama riskinin makul güven seviyesi elde edecek düzeye inmesi için gerekli nesnel kanıtların eksik,
- b) İzleme planının Bakanlık tarafından onaylanmamış,
- c) İzleme planının, doğrulama görüşü oluşturacak kadar yeterli kapsam ve açıklık sunmuyor,
- ç) İşletmenin, doğrulayıcı kuruluşa doğrulamayı yapmasına imkan verecek yeterli bilgi ve belgeyi sunmamış ve sahalara erişim izni vermemiş olması durumlarından herhangi biri ile karşılaşıldığında, "Sera Gazı Emisyon Raporlarının Doğrulanması Ve Doğrulayıcı Kuruluşların Akreditasyonu Tebliği" 25 inci madde üçüncü fıkra (c) bendi kapsamında bulgu belirtilir.

8.4.4. Kapatılmış, Kapatılacak veya Faaliyetlerini Durdurmuş Tesislerin Doğrulama Süreçleri

"Sera Gazı Emisyon Raporlarının Doğrulanması Ve Doğrulayıcı Kuruluşların Akreditasyonu Tebliği", Madde 30'un yayımından önce işletmenin kapatılmış olması durumunda, firmamızın doğrulama faaliyetleri sonucu makul güven seviyesinde ilgili sera gazı emisyon raporunun önemli hatalı bildirimler içermediğine dair görüş oluşturulamıyor ise, doğrulama raporunda sera gazı emisyon raporunun doğrulanamamasına dair sebepler ve firmamız tarafından yapılacak ihtiyatlı bir emisyon tahmini değeri belirtilir.

Aynı maddenin yayımı tarihinden sonra kapatılacak işletmeler ise kapatılmadan önce; bir doğrulayıcı kuruluş ile sözleşme yapmakla, doğrulayıcı kuruluşlar ise işletmenin faaliyetlerinin sona ermesinden önce doğrulama faaliyetlerini planlamakla ve işletme kapatılmadan önce saha ziyaretlerini gerçekleştirmekle yükümlüdür.

Yukarıdaki hükümler dışında işletmenin faaliyetlerini her ne sebeple olursa olsun durdurmuş olduğuna bakılmaksızın, doğrulama faaliyetleri onaylı izleme planı ve Tebliğ hükümleri esas alınarak yapılır.

8.4.5. Doğrulanamayan Sera Gazı Emisyon Raporları

Firmamız ile sözleşme yapılmış, doğrulama süreci “Sera Gazı Emisyon Raporlarının Doğrulanması Ve Doğrulayıcı Kuruluşların Akreditasyonu Tebliği” hükümlerine uygun şekilde yürütülmüş ancak işletme tarafından hazırlanan sera gazı emisyon raporu doğrulanamamış ise doğrulama raporunda bu duruma dair sebepler ve firmamız tarafından yapılmış ihtiyatlı bir tahmini emisyon değeri belirtilir.

Can Cihan YILMAZ